

VOJTĚCH JANOUŠEK:

Osídlení Prostějovska a Plumlovska v době historické.

Obsah a rozsah tohoto pojednání o vzniku a zániku lidských sídel na Prostějovsku a Plumlovsku omezil jsem na dobu historickou, to jest na dobu, z níž jsou zachovány spolehlivé písemné záznamy. Nejstarší věrohodné písemné zprávy o některých vesnicích okresu prostějovského jsou z r. 1131, takže moje úvaha bude sledovati změny v osídlení v časovém rozpětí přibližně 800 let. Jest to jistě poměrně krátké období, uvážíme-li, že člověk žije podle odhadu na Prostějovsku asi 4500 let. Starší listinné zprávy než z roku 1131 o vesnicích našeho polit. okresu, které se dosud v místopisech uváděly, pocházejí z pramenů podezřelých a nezasluhují proto důvěry a pozornosti. Údaje, týkající se osad patřících klášteru Hradišfskému u Olomouce před rokem 1160, prohlásil G. Friedrich¹⁾ plným právem za padělky, které se kladou do doby dřívější, než skutečně patří. Listiny, které mám na mysli a v jichž obsah se dříve věřilo, promítají poměry pozdější do minulosti. Ostatně i listina z roku 1131, která se zmiňuje o některých osadách na Prostějovsku, nebyla pravděpodobně sepsána již roku 1131.

Avšak statky metropolitního kostela olomouckého v ní vypočítané mohly býti získany ještě před smrtí olomouckého

---

¹⁾ G. Friedrich: *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* (zkracuji Friedrich, *Codex Boh.*), 1904—1907, I., str. 82, 111, 194.

Vyslovuji tímto dík za podporu a rady při sepisování této práce těmto pánům: p. prof. J. Zachovalovi, p. prof. Jul. Jeřábkoví, p. odbornému učiteli Kühndlovi, p. dr. Vl. Jančíkovi, p. ing. Hanákovi, p. řídícímu Vojáčkovi a p. prof. Vil. Otáhalovi.

biskupa Jindřicha II. († 1150)²⁾. Tomu nic neodporuje. Odkrytím listinných interpolací a padělků byly ochuzeny také dějiny našeho kraje, ale to nás nemusí a nesmí zarmucovat.

Pisemné údaje, týkající se Stichovic, Žárovic, Hradčan a Vřesovic z doby před rokem 1160, jsou podezřelé, naprosto nespolehlivé a proto jest je třeba škrtnouti z díla Fr. Faktora: Popis okresního hejtmanství prostějovského (1898), které jest zatím jedinou českou vlastivědnou příručkou pro náš okres. Na vznik, vzrůst a zánik vesnic a měst mají rozhodující vliv zeměpisné poměry území a proto jest vždy vděčným úkolem pozorovati vzájemný vztah půdy a člověka, sledovati okolnosti, které ho vedly k zakládání sídel, a pohromy, které ho donutily opustiti je a tím přispěly k jejich dočasnému úpadku nebo úplnému zániku.

Politický okres prostějovský, o jehož historickou topografii mně v této práci právě jde, skládá se ze dvou nespolehlivě velikých soudních okresů. Na východě leží menší prostějovský (207·43 km²)³⁾, na západě se rozkládá o něco větší plumlovský (264·31 km²). Okres prostějovský jest částí úvalu hornomoravského. Půda se sklání, jak ukazuje směr potoků a řek, k jihovýchodu. Nejnižší místo jest u Biskupic (205 m n. m.). Střední výška kolísá mezi 205–226 m nad mořem. Značnější zvlnění půdy pozorujeme na severu (Křížová hora za Smržicemi 288 m) a pak na jihu. (Předina u Kelčic 310 m).

Okres plumlovský jest vyplněn téměř úplně vysočinou drahanskou. Větší část Plumlovska neklesá pod 350 m nad mořem. Nejvyšší bod je u Drahan 656 m. Maximální rozdíl výškový obou soudních okresů obnáší 451 m.

Obě části liší se od sebe horopisně, geologicky, klimaticky a představují nám, přihlížíme-li jen ke geografickým poměrům a nikoli k libovolně stanovené hranici soudních okresů, úplně samostatné individuality. Jmenované rozdíly uplatnily se také v minulosti a zrcadlí se dodnes v geografickém rozšíření sídel lidských, jejich velikosti, ve způsobu života a zaměstnání obyvatelstva.

²⁾ Friedrich, Codex Boh., I, str. 117.

³⁾ Fr. Faktor, Popis okres. hejtm. prostějovského (zkracuji dále: Faktor, Popis), strana 7–8.

Na území polit. okresu prostějovského můžeme ukázat, do jaké míry příroda sama a člověk svojí vůlí a vlivy přispěl k zakládání nových sídel. Zde můžeme pozorovat, kterak naši předkové ještě v době historické bojovali s přírodou, pouštěli se v zápas s lesem, který jako mohutná hradba bránil rolnickému obyvatelstvu, jemuž les byl vždy nepřítelem a nenáviděnou přítěží, pronikat z nížinatého úvalu na západ do hornatého Plumlovska.

I při příznivých zeměpisných podmínkách nemusí ještě vzniknouti vesnice nebo město. Jest třeba vůle člověka, který chce využití přízné přírody, a konečně jistých schopností technických a hospodářských, které této přízně také skutečně dovedou využití. Jest známo, že pastýři a lovci nejsou vázáni na stálá místa, že naopak vyhledávají ta místa, která jim poskytují nejlepší možnosti obživy. Teprve umělejší obdělávání půdy, zemědělství, vede člověka k zakládání stálých sídel, k usedlosti.

Dostatek pitné vody hrál při zakládání osad významnou úlohu. Dobrá voda jest nepostradatelná pro člověka a zvířata. Voda poskytovala ochranu proti nepříteli, ohni a bez ní nemohla se nikdy obejíti některá odvětví průmyslová (mlýny, pily, hamry, barvíři, koželuzi atd.). Již letmý pohled na mapu našeho okresu nám ukazuje, že také první kolonisatoři Prostějovska dovedli oceniti důležitost a význam vody. Ukazuje na to charakteristické seskupení vesnic při potocích, řekách, nebo v oblastech, které jsou zásobovány dostatečně spodní vodou.

Dějiny nám ukazují, že despotická vůle neb choutka panovníka spolupůsobila mnohdy při zakládání sídlišť. Přízeň knížete nebo vynikajících velmožů světských a duchovních povznesla mnohé sídlo na úkor ostatních. U nás na okrese také některá místa patřila zeměpánům. Přízeň panovníků nezanechala u nás pronikavějších stop, poněvadž zadlužení panovníci jich brzy ztratili. Rozmařilý a dobrodružný král Jan Lucemburský prodal Plumlov, Drahaný a jiné vesnice k Plumlovu přináležející a slabý Vladislav II. odevzdal poslední zbytek korunního jmění městečko Kralice r. 1472 Ctiborovi z Cimburka.

Zato od poč. 14. stol. budují si u nás rozsáhlé panství páni z Kravař a jejich dědicové Pernštejnové, vytlačující usedlou zemanskou šlechtu skupováním jejího majetku. Jejich štědrostí a přízní stal se Prostějov, který byl ještě počátkem 14. stol. vsí, městem (kdy není zjištěno) nad míru významným. Prostějov ještě v první polovici 14. století nebyl celkem významnější než zeměpanské Kralice nebo Plumlov, ale díky Kravařům a své výhodné komunikační poloze rostl tak překotně, že předstihl své staré soupeře a r. 1590 podle mých odhadů⁴⁾ měl téměř 5000 obyvatelů, což je na tu dobu počet veliký. Mimo plumlovské panství nevzniklo na prostějovském okrese větší dominium. Vojské zřetele rozhodovaly často při zakládání sídel a to nejvíce hradů a zámků. Na důležitých křižovatkách cest, u výpadních bodů a na místech, která mohla obyvatelstvu poskytnouti za válek a rozbíhů vnitřních dostatečnou ochranu, rostla taková sídla. Vojské a strážní vystrojení Plumlovska, značný počet hradů a hrádků, jejichž zvaliny jsou dosud částečně dochovány, ukazují nám, jaký měly účel. Byly jistě útočištěm lidu z nížin, který prchal před nepřítelem do hustých hvozdu plumlovských a drahanských, aby se nestal obětí nepřátelského vpádu. Proto také v tomto pojednání jsem shromáždil z literatury, ze středověkých listin, knih soudních, desk zemských a urbáře z r. 1590 všechny údaje o hradištích, pocházejících patrně z doby předhistorické, o hradech, hrádcích, zámcích a tvrzích zemanských. Tyto měly ovšem malý strategický význam. Čím více vojská technika pokračovala a útočné prostředky se zdokonalovaly, tím víc klesal význam chráněné polohy. Stará zeměpisná výhoda ustoupila do pozadí a významné hrady staly se obětí zběsilosti vojáků. Tak klesly mnohé již ve stol. 15tém. Plumlov dlouho odolal. Jeho strategická poloha byla přímo ideální. Byl branou do vlastního Plumlovska, byl dobře krytý a dal se snadno hájiti. Ale přesto padl za českého povstání a za války 30leté do rukou nepřátelských.

Vedle chráněné polohy rozhodovaly zvláště při zakládání menších sídel daleko více topografické přednosti pro

⁴⁾ Odhad jsem provedl na základě urbaniálních údajů z r. 1590. Urbář z r. 1590 je uložen ve vrchnostenském archivu na Plumlově.

volbu místa. Špatný podklad, bažinatá, močálovitá nebo vodou ohrožovaná místa byla opomíjena. Nebyl lhostejný ani dostatek materiálu stavebního a proto lidé s oblibou volili pro svá sídla místa, ležící na rozhraní lesů a ploch nepokrytých porostem. Rovněž nerostné bohatství u nás přitahovalo člověka a vedlo ho k budování sídel. Nynější ráz a obraz našeho kraje jest jednak dílem samé přírody, jednak výslednicí staleté úmorné činnosti člověka, který mýtil lesy, vysušoval močály, stavěl si domy, zřizoval pole, rybníky a pastviny. Krajinný obraz našeho domova v minulosti se mnohokrát změnil. Jinak vypadal v pravěku, jinak vyhlížel ve středověku, dokud lidé věnovali se více chovu dobytka, rybníkářství, než dnes, kdy celé Prostějovsko jest pokryto pečlivě obdělávanými poli, na nichž se pěstují obilniny, brambory, cukrovka a píce.

Pokusím se dále vylíčit, jak ruka lidská změnila tvářnost Prostějovska, jak člověk šířil území obydlená, vnikaje do plumlovských a drahanských hvozdů. Důvodně jsem chtěl podati detailní topografii středověkého Prostějovska, popsatí sídla lidská a zařízení obranná, určití polohu rybníků, vinogradů, shromážditi doklady pro to, jak se za starodávna nazývaly u nás hory, lesy, řeky, potoky, pole, louky, křoviny, pastviny, rybníky, vinohrady a dvory. Přesvědčil jsem se studiem pramenů a dotazy, že mnohé starobylé, velmi zajímavé názvy místní vyhynuly, takže dnes není možno ani přibližně určití, kde ta neb ona věc ležela. Moji studenti mně opatřili ze svých bydlišť názvy trať polních a lesních, jejichž srovnání a ocenění bylo by velmi cenné a užitečné, poněvadž se u nás provádí postupně zcelování pozemků, které vede k zániku spousty starých místních názvů. V rámci této práce nebylo to ovšem možno provésti. Dříve než si začneme všimati osídlení v době historické, jsme nuceni alespoň letmo přihlídnouti k zalidnění a zeměpisnému rozšíření sídel na Prostějovsku v době předhistorické, to jest v oné době, o níž nemáme písemných zpráv a jsme odkázáni při jejím studiu na nalezené starožitnosti (popelnice, nástroje, zbraně, domácí nářadí, mince atd.) Osídlení Prostějovska jest prastaré. První lidé stanuli na Prostějovsku v starší době kamenné (?—2500 př. Kr.). Byli

to lovci, kteří nebyli vázáni na stálá bydliště, poněvadž opatřování potravin je nutilo přecházeti z krajiny do krajiny.

Památky objevené v pravěkých hrobech a sídlištích jsou materiálem jednostranným a proto nenahradí nikdy písemných záznamů, ačkoliv se jich v museích nahromadilo již tolik, že musejní správa nevědí si často rady, jak a kam je uložit.

Nelze upříti, že nám mohou říci mnoho o způsobu života, zaměstnání, názorech, umělecké schopnosti a nadání, obchodních stycích, ale nikdy z archeologických nálezů se nedovíme, jakým lidem nalezené památky patřily, jaká byla jeho etnografická příslušnost, kdy pobýval u nás, kdy odešel, jakého stáří jsou a kdy zanikla jeho sídla. Na některých místech se zdržoval člověk po celý pravěk, jak nálezy z různých kultur lze dokázat.

Náš archeolog p. Ant. Gottwald na mapkách pečlivě zakreslil všechna stará náleziště, pohřebiště a pravěká sídla.⁵⁾ Mapky ukazují nápadný kontrast Prostějovska a Plumlovska v pravěku. Plumlovsko až na východní okrajové pásmo nemůže se pochlubit předhistorickými nálezy. Úkaz tento pisatel omlouvá tím, že Plumlovsko zůstalo nepovšimnuto. Sám jsem přesvědčen, že to není náhodou. Věřím, že archeologický výzkum Plumlovska nepřinese již ničeho podstatně nového, žádného překvapení. Jednotlivé nálezy na tom ničeho nezmění. Budou jen svědectvím toho, že do pustých drahanských hvozdu člověk nanejvýš pronikl. Záp. Plumlovsko v pravěku (výjimku činí Hradiště u Mal. Hradiska) nemohlo lidi lákat. Širá hradba hvozdu v této oblasti byla jistě rozrušena a kolonizována poměrně pozdě. Nečetné zprávy z doby historické a jiné doklady, o nichž se ještě zmíním, mě o tom přesvědčují. Není přehnaným tvrzení, že ty krajiny, které nevykazují žádných pravěkých sídlišť a nálezů, nebyly vůbec osídleny. Souhlasné mlčení tohoto druhu jest také svědectvím, které nesmíme podceňovati. Na Prostějovsku jsou zastoupeny téměř všechny důležitější kultury pravěku a to často v množství překvapujícím.

Stanoviště lovců ze starší doby, kteří zanechali po sobě hrubě přitloukané kamenné nástroje a výrobky z kostí zvíře-

⁵⁾ A. Gottwald Osídlení Prostějovska v dobách předhistorických. — Ročenka národopisného a průmyslového musea města Prostějova, 1925.

cích, známe zatím pouze jedno. Objevil ho p. Ant. Gottwald na Goldštýně u Určic. Jest rázu solutreénského, ale nebylo dosud úplně prozkoumáno.⁶⁾ Z mladší doby kamenné hroby s keramikou volutovou a píchanou nebyly dosud nalezeny. Ač celkem archeologický výzkum není u nás ukončen, můžeme již tvrditi, že Prostějovsko bylo po celý pravěk, když ne nepřetržitě, tak aspoň bez větších časových mezer obydleno. Prostějovsko bylo již tehdy nejzaldněnějším krajem moravským a jest rovněž zajímavé, že v podstatě u nás jako i jinde na Moravě obydlené území zaujímal po celý pravěk přibližně též rozsah.

Aby lépe vyniklo osídlení našeho okresu v pravěku, sestavil jsem z mapek Gottwaldových počet známých sídlišť všech dosud známých kultur. Další bádání odkryje jistě ještě jiná sídla, ale již tento zatímní přehled nám ukazuje nápadnou početnost sídlišť některých období. Mapky nás rovněž poučují, že sídla ležela někdy velmi blízko sebe (na př. u Určic). Nebyla jistě rozsáhlá.

Sídliště rázu solutreénského	= 1
„ s keramikou volutovou (? — 2500 př. Kr.)	= 35
„ „ píchanou (? — 2500 př. Kr.)	= 9
„ s kulturou lengyelskou (2500—2000 př. Kr.)	= 37
„ „ nordickou (2500—2000 př. Kr.)	= 8
„ „ zvoncov. pohárů (2500—2000 př. Kr.)	= 4
„ předúnětická (2000—1500 př. Kr.)	= 22
„ rázu lužického (1500—1000 př. Kr.)	= 39
„ „ slezského (1000— 500 př. Kr.)	= 12
„ s kulturou plátenickou (500— 0 př. Kr.)	= 44
„ „ latěnskou (300— 50 př. Kr.)	= 38
„ „ římskou (0— 400 po Kr.)	= 17

(Mince římské byly nalezeny na 14 místech⁷⁾).

Sídliště rázu hradištného (600—1100 po Kr.)	= 17

⁶⁾ A. Gottwald: Pravěká sídliště a pohřebiště na Prostějovsku, 1924, str. 7. J. Skutil: Palaeolitičká stanice na Goldštýně u Určic. Niedrlův sborník 1925.

⁷⁾ Červinka (Římské cesty na Moravě, č. M. M ; XIX, 212-213) soudí, že obchodní cesta římských obchodníků vedla z Vyškova na Prostějov, Konici, Jevíčko a Třebovou, nebo Prostějov-Těšetice-Cholinu.

Jak z tohoto přehledu vysvítá, bylo Prostějovsko velmi hustě zalidněno pokolením, které zanechalo po sobě žárové hroby typu lužického. Tento lid podlehl cizím vykořisťovatelům galským. Sídliště jejich jsou roztroušena po celém okrese, ale nejvýznamějším jejich středem bylo Staré Hradisko, odlehle opevněné místo, ležící při západní hranici polit. okresu prostějovského. Toto sídliště bylo velmi bohatým průmyslovým městem výbojného kmene galského. Výbojná povaha lidu způsobila, že zde rozkvetl průmysl kovový, zvláště železářský. Byla zde nalezena železná ruda, hnědel, v kusech, nebo částečně při povrchu roztavená. Nalezené strusky, škváry a kusy železa různého tvaru stačí k důkazu, že se železné předměty na Hradisku vyráběly.⁸⁾ Stopy po výrobě bronzů nejsou tak časté. Byly zde nalezeny i zlaté mince a hroudy jantaru. Bezpečnost místa, blízkost železné rudy, dostatek paliva, blízkost hustě zalidněných nížin vedly k založení tohoto rozsáhlého a čilého sídla, pracujícího také pro vývoz. Ze století, která následovala po odchodu Gallů (v pol. I. stol. po Kr.) máme málo dokladů pro osídlení. — Teprve zase v době knížecí bylo Prostějovsko hustě osídleno a to Slovany.

Nás nejvíce zajímá geografická poloha sídel předhistorických. Sídliště, jak mapy Gottwaldovy ukazují, leží poblíž nebo někdy i na místě dnešních osad. S oblibou byla vyhledávána blízkost vod, potoků a řek. Přece však jest nápadná i při neúplnosti našich vědomostí o pravěku našeho kraje hustota a rozložení pravěkých sídlišť na čáře:

1. Otaslavice - Určice - Mostkovice - Lešany - Ždětín - Ptení.
2. Hrubčice - Vrahovice - Smržice - Kostelec - Lutotín.
3. Biskupice - Vrbátky - Olšany. (Počínaje teprve sídlištěm rázu lužického až po sídliště římského rázu.)

I úval za Plumlovem vykazuje sídliště člověka (s kulturou lengyelskou a hradištnou). Čára Otaslavice-Kobylničky-Krumsín-Žárovice-Vicov-Stinava-Malé Hradisko ukazuje nám přibližně západní hranici území v pravěku s menšími přestávkami hustěji osídleného. Veliká hustota na okraji lesního pásma dokazuje, že pravěký člověk miloval blízkost lesa, který mu byl ochranou, poskytoval mu hojnost dříví, zvěře a plodin pro výživu.

⁸⁾ Lipka-Štětina, Staré Hradisko, 1913, str. 39-42.

Doba historická.

O založení, původu a stáří nejstarších osad nemáme u nás vůbec dokladů. Souvislost sídel s konce pravěku s těmi, která zde nalézáme na počátku doby historické ve 12 století, jest jistá. Že stály již dávno před tím, než se v listinách připomínají, o tom jasně svědčí starobylá jména, odvozená od osob a rodů z doby pohanské. Osady tyto nelze pro nedostatek písemných památek rozříditi tak, aby přibližně vynikla doba jejich založení. Z okrouhlého půdorysu vesnice nemůžeme rovněž souditi na stáří osady. Poměrně nejspolehlivější oporu nám poskytuje zatím jazykozpyt, ač přílišné spoléhání na výsledek filologického rozboru místních jmen tají v sobě také nebezpečí. Nesnáze při výkladu jmen místních jsou veliké, takže někdy stojíme před záhadou nerozluštitelnou. Někteří naši jazykozpytci pokládali za nejstarší místní názvy osady s jmény patronymickými, to jest takové, které končí na -ice a značily sídla, v nichž bydlili jednotliví rodové pohromadě. Ale zde jest třeba veliké opatrnosti. Tak na př. u nás jistě analogií vznikl název Hartmanice, z něhož se ozývá německé osobní jméno, ukazující na pozdější původ. Mimochodem uvádím také Holubice, analogií utvořený název pro osadu, vzniklou teprve v době josefinské. Některá naše místní jména jsou odvozena od osobních jmen a přijala koncovku -ín, -ov. Jiná ve svém jméně tají ráz a povahu přírody a kraje, jak ho nalezli zakladatelé vesnic tam, kde se rozhodli vybudovati svá bydlíště. Jsou konečně na našem okrese i taková místní jména, která nám povídají daleko více. Dokazují totiž, že dotyčné sídlo bylo založeno až v době křesťanské, v době královské, pořízení biskupství olomouckého a v době německé kolonisace.

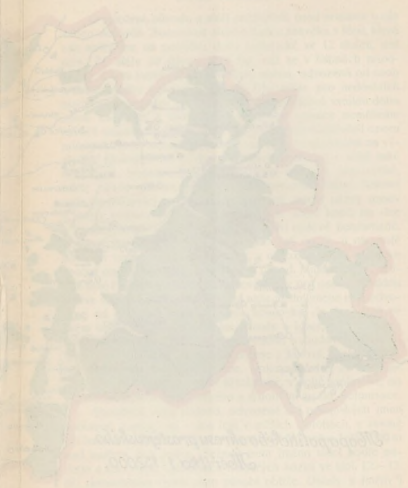
Starobylá sídla rodová, odvozená od pohanských jmen osobních, končící na -ice leží v nižších polohách, v rovině při řekách a potocích. Vlastní hornaté Plumlovsko, ležící 300 m nad mořem, jich nemá. Seřadil jsem jména sídel podle původu a koncovek. Lokalisace některých názvů ve stol. 12.—13. při zkomoleném tvaru jmen působí obtíže. Osady s jmény⁹⁾

⁹⁾ Černý-Váša, Moravská jména místní, 1907. Výklad zaniklých osad jsem provedl sám.

Výklad znamének.

- Města
- Městečka
- Vesnice
- Z pol. 18. st.
- Zaniklé
- ⊠ Hrad a zámky
- ⊠ Zaniklé
- ⊠ Zaniklé tvrze a rytířská sídla.
- hran. pol. okr.
- soud ---
- Rieka a rybník
- lesy
- ⊠ Hradiska

patronymickými (nazvané podle předka, jehož potomstvo ves obývalo) jsou na našem okrese velmi četné. Uvádím je a zároveň připojuji, od kterého osobn. jména jsou odvozeny¹⁰⁾ a kdy se po prvé připomínají. Připojuji časové údaje jen u těch vsí, o kterých se činí zmínka do konce 12. století. U ostatních lze si doplnit příslušná data podle Faktora, poněvadž je podává dobře.

1. Otaslavice (Otaslav). Jsou dvojce: Horní a Dolní Otaslavice. Když se blízko staré osady založila nová, stejně nazvaná, rozlišovali naši předkové obě sídla přívlastkem Horní a Dolní. Dvojí Otaslavice se připomínají již ve 14. století.

2. Hrdibořice (Hrděbor).

3. Hrubčice (Hrubek, 1131)¹⁶⁾.

4. Držovice (Drž, 1131).

5. Bílovice (Biel).

6. Vřesovice (Vřes, 1160). O vesnicích, které jsou uvedeny v listině z roku 1160, píše Friedrich Codex Boh. I., 110—111, 194—196.

7. Čehovice (Čih, původně slula tato obec Čihovice).

8. Čelechovice (Čelech, 1190).

9. Čechovice (Čech).

10. Dědkovice (Dědek).

11. Domamyslice (Domamysl).

12. Kelčice (od osobn. jména Klek).

13. Kobeřice (Kober).

14. Krasice (Krás).

15. Mostkovice (Mostek, 1131).

16. Myslejovice (Myslej).

17. Smržice (Smrž, 1131).

18. Snihotice (Sniehoť).

19. Stařechovice (Stařech).

20. Stichovice (Stich, 1160).

21. Štětovice (Štít).

22. Určice (Uhrěk, gen. Uhrka; z něho Uhrčice, vynecháním h Určice).

23. Výšovice (Výša).

---

¹⁰⁾ Friedrich, Codex Boh. I., 118—121, uvádí vesnice připomínané roku 1131.

24. Šeborovice (Šebor). Zanikly.
25. Vítovice (Vitoň, 1131).
26. Vranovice (Vran).
27. Drozdovice (Drozd, 1131).
28. Vrahovice (Vrah).
29. Žárovice (Žár, 1131).
30. Seloutky (původně Selutice, od osobn. jm. Selut).
31. Trpenovice (zanikly, od osob. jm. Trpen).
32. Vrbátky (od Vrbata; roku 1378 objevují se 2 tvary názvu této vesnice: in villa Vrbieticz alias Wrbatka).

Na —in končí:

1. Bousín (Bohusa).
2. Krumsín (Krmsa — původně Krmsín. Lidové adjektivum podle sdělení p. prof. Zachovala zní kromeský).
3. Luťotín (Luťota, 1131).
4. Maršín (Mareš). Zanikl.
5. Služín (Sluha, 1131).
6. Třebčín (Třebka, 1131).
7. Žďetín (Žďata).

Na —ov končí:

1. Dobrochov (Dobroch, 1131. Možnost, že se jedná o Dobrochov, připouští Friedrich, Codex Boh. I., str. 119). Jméno zní v listině Dobrochouicích. Koncovky nebyly tehdy ustáleny. (Říkalo se proto Dobrochov nebo Dobrochovice, Mitrov nebo Mitrovice.)

2. Mitrov (Mitr). Zanikl.

3. Skyhrov (od osobn. Krh. Začáteční s jest přidáno jako na př. ve slově skřidlice. Dnes polní trať, kde Skyhrov stál, se jmenuje Skrhov).

4. Šímanov (Šíman).

5. Vícov (Viec, zúžením Víc).

6. Žešov (Žeš).

7. Prostějov (odvozeno od os. jm. Prostěj).

Některé osady ležely v lesích listnatých nebo jehličnatých nebo při nich. Lesy a jednotlivé druhy stromů daly blízkým vesnicím jména. Na les upomínají na našem okrese:

1. Lešany. (Obyvatelé lesní sluli lešené, ač možno slovo odvozovati také od lécha, lícha).

2. Seč. (Tento název se vztahuje k mýcení a sekání lesa.)
3. Dubany (duběné = lidé bydlící v dubových lesích).
4. Olšany (olštěné = ti, kteří bydlili v olšovém porostu).

Připomínají se poprvé roku 1131.

5. Podhájí u Smržic.

Podle zvířat byly nazvány Kobylničky. Název Ptení působí jazykozpytům nesnáze. Odvozují ho od slova pták (stsl. pŕta). Ptení ješ uvedeno v listině z roku 1131 ve tvaru Naptení.

Jiné zakončení mají:

1. Bedihošť (od osob. jm. Bědigost).
2. Drahaný (od osob. jm. Drahan).
3. Vankouš. Zanikl. (Lze odvoditi od osob. jména Vanko-

Vaněk.

4. Ohrozim (od osob. jm. Ogrozim, poprvé roku 1131).
5. Okluky (říční zátočiny)¹¹⁾.

6. Baldovec (něm. Waldau). Výklad podávám na jiném místě. Původu appellativního mimo některých již jmenovaných

jsou:

1. Stinava (odv. se z původního stěnavá, ale doklady mají i).

2. Brodek (odvozeno od říčního brodu).

3. Hradčany. Obyvatelé hradu sluli hradčané a odtud jméno Hradčany. Roku 1160 objevuje se jméno po prvé.

4. Studenec (původně Studený důl. Roku 1131 zní lokál Studene dole).

5. Slatinky (značí osadu vystavěnou na místě močálovitém).

6. Soběsuky. Může býti odvozeno od osob. jm. Soběsuk nebo od duševních návyků a zlovyků jejich obyvatelů.

7. Rozstání. Náleží ke kmeni -sta -stoj. Původ slova ješ celkem nejasný.

8. Malé Hradisko (místo, kde stával hrad).

Na pozdější vznik osady ukazují názvy Lhoťa, Lhoťka. Vesnice toho jména na našem okrese zanikly. Byly dvě. Jedna ležela u Otaslavic, druhá u Ohrozimi. Prvá se jmenovala původně po zakladateli Hrelova Lhoťa¹²⁾.

¹¹⁾ Bartoš, Dialektologický slovník mor., str. 259.

¹²⁾ C. D. M., XV., 36.

Lhotou, Lhotkou nazývali naši předkové osady zakládané od 12. stol., jichž první obyvatelé byli od své vrchnosti osvobozeni na určitou dobu od dávek naturálních, peněžních a robot.

Zdrobněliny místních jmen se u nás vyskytují tyto:

1. Křenůvky. Ještě r. 1466 se vyskytuje tvar Křenovice. Název je odvozen od osob. jm. Chřěn.¹³⁾

2. Kloboučky (zdrobnělina od Klobúk. Může mít význam metaforický a značiti vrch. Názvů Klobúky a Kloboučky se užívalo střídavě ve století 14–15tém.¹⁴⁾

3. Prostějovičky (r. 1347 objevuje se tvar Prostějovice, odvozeno od Prostěj). C. D. M., XV., str. 43.

4. Čechůvky (Čech).

5. Mitrůvky u Určic a 6. Svatoňůvka u Rozstání zanikly. Zdrobnělin Seloutky, Kobylničky a Slatinky bylo již vzpomenuť. Zdrobnělin užívali naši předkové u osad, jejichž význam poklesl, nebo u těch, které dočasně zpusťly.

U některých sídel můžeme přibližně stanovití dobu vzniku. V době křesťanské vznikl na př. Kostelec (zdrobnělina od kostel). První kostely vznikaly na hradech a proto byly jejich součástí. Proto právě v našich zemích jmenuje se kostel kostelem, že byl součástí hradu (lat. castellum). Jméno kostel pro křesťanskou svatyni vyskytuje se pouze v kulturním okruhu českého křesťanství. Jihoslovanská nářečí mají pro svatyni různé varianty slova „církev“.¹⁵⁾

Biskupice. Biskupici jsou lidé biskupovi patřící nebo osada jimi obývaná, založená biskupem. Mohly vzniknouti teprve po zřízení biskupství olomouckého r. 1063. Domnívám se, že se připomínají již r. 1131, ač A. Sedláček a po něm Friedrich¹⁶⁾ kladou tuž zmínku k Biskupství u Náměště. Sedláček své tvrzení nijak neodůvodnil. Celá souvislost (před B. jest jmenován Dub, za nimi Tučapy a Nemilany) ukazuje spíše na naše Biskupice.

¹³⁾ A. Č. (zkracuji tak Archiv český), XVI, 163, 164.

¹⁴⁾ Zemské desky olomoucké (zkracuji D. O.) II-209, III-280, VII-130, VI-328, 208.

¹⁵⁾ V. Chaloupecký, Staré Slovensko, 1923, str. 196, 269.

¹⁶⁾ A. Sedláček, Příspěvky k nejstarší mor. topografii, Č. M. M. XXX., str. 169. Friedrich, Codex Boh., I, str. 118.

Kralice (králíci = lidé, usedlí na statku královu). Kralice skutečně byly až do druhé polovice 15. století majetkem zeměpána. Městečko Kralice bývalo pravděpodobně také dočasným sídlem panovníků. Alespoň jedna listina ješ z r. 1225 datována.¹⁷⁾ Vznikly jistě teprve tehdy, když panovníci čeští dostali titul královský (konec 11. nebo 12. století).

Čechy byly osazeny původně příslušníky kmene českého, kteří se sem mohli dostat jako váleční zajatci. O osadách stejného jména na Slovensku soudí tak Chaloupecký.¹⁷⁾ Vztahují Čechy z listiny 1131 na Čechy u Prostějova vzhledem k souvislosti, ač Friedrich myslí na Čechy u Holešova. Podobně lze souditi, že Rakúsky (v pramenech se objevuje i tvar Rakuss) byly osadou, v níž byli usazeni váleční zajatci z Rakous. Rakousky zanikly.

Ve středověku, ba ještě v minulém století byla lesy pokryta větší část okresu, nežli dnes. Celková lesní plocha podle statistiky z r. 1920 obnášela na Prostějovsku 1.171 ha (absolutní = 1.166 ha), na Plumlovsku 10.988 ha (absolutní = 10.791 ha).¹⁸⁾ Podle toho ješ na Prostějovsku pouze 5.6% lesů, na Plumlovsku 41.5% lesů. Absolutní lesní plocha ješ o něco menší. Zprávy historické mluví o lesích i tam, kde po nich již není ani stopy. Nanejvýše názvy trať polních upomínají na odstraněný porost lesní. Lesy se střídaly v nížinaté a mírně zvlněné části Prostějovska s křovinami, klučemi, doubravami, močály a bažinami. Jak místní názvy svědčí, měly v nížinách převahu lesy listnaté (buky, olše, duby) a nebyly většinou veliké.

Že i dravá zvířata, zejména vlk nebyl u nás řídkým hostem, o tom nás přesvědčují některé názvy trať lesních a polních. Tak již urbář z r. 1590 připomíná Vlčí horu, která ležela někde mezi Myslejovicemi a Křenůvkami. Na nástěnné mapě okresu prostějovského, vydané nákladem učit. spolku v Prostějově r. 1881, jsou zakresleny sev. od Držovic Vlčí doly, již. od Čechůvek Vlčí kopec a v pletenském hájemství Vlčí jáma.

Zprávy historické připomínají na př. tyto lesy:

¹⁷⁾ Friedrich, Codex Boh., II, str. 263. Chaloupecký, St. Slovensko, str. 186, 269.

¹⁸⁾ Českoslov. statistika, sv. 11, str. 170. (Výsledek šetření o poměrech lesů r. 1920. Vyšlo r. 1925.)

1. U Kralic r. 1375¹⁹⁾. Zbytek jeho byl vykácen r. 1870.
2. Dva hájky u Rakousek²⁰⁾ r. 1459.
3. Les u Studence r. 1391.²¹⁾
4. Lesy u Stichovic a Mostřovic (1466—1448)²²⁾.
5. Háj u Vrahovic²³⁾ r. 1391 a 1406.
6. Les a dvě křoviska u Trpenovic²⁴⁾ r. 1397, 1398.
7. Les Olší u Hrubčic r. 1387.²⁵⁾
8. Les u Lešan r. 1392²⁶⁾.

Urbář plumlovský z r. 1590 zmiňuje se o hájcích u Domamyslic, Čechovic a Smržic.

Nechci déle unavovati doklady dokumentární povahy. Příkladů dalo by se uvést více. Co jsem však vypočítal, stačí k důkazu, že bývalo u nás ve středověku více lesů a že se prostíraly i v rovině. Urbář panství plumlovského vypočítává u 15 vesnic 256 klučů (na Hradisku u Určic, na Maršíně u Hartmanic, kluč v Kouřínách u Myslejovic, kluč v Liskovci u Stichovic atd.). Tedy zase doklad pro mýcení lesů. Na zalesnění míst holých upominají názvy trati. Jména topická mají tuhou život. Někdy ovšem nemohou býti názvy nynějších trati směrodatnými pro středověk, neboť mohou býti původu novějšího. Ještě dnes se udržely názvy polí, upominající na vykácené lesy (na př. Háj u Ohrozimi, Borovice u Doln. Otaslavic, Nad hájem sev. od Podhradského rybníka u Plumlova, Břestovi u Určic, Boří u Vranovic, Bořecky již. od Žešova.)

Vedle lesního porostu bylo v nížině na Prostějovsku mnoho bažin, slátin, močálů. Dnes po nich není ani památky, poněvadž byly vysušeny a proměněny v pole. Přispívaly k neschůdnosti kraje, zejména východního okraje okresu. Směrem k Tovačovu připomíná zpráva z r. 1389 bahno, „kdež beze dna okna jsů“ a mrlviny²⁷⁾. S této strany mělo Prostějovsko

¹⁹⁾ C. D. M. XI., 3. Faktor, Popis, str. 83.

²⁰⁾ A. č. XVI., 138.

²¹⁾ C. D. M. XV., 284.

²²⁾ A. č. XVI., 112. D. O., X., 386.

²³⁾ D. O. VI., 329, 222.

²⁴⁾ D. O. VI., 605, 768.

²⁵⁾ C. D. M. X., 373 (cum rubeto, quod vulgariter dicitur Olssye).

²⁶⁾ D. O. VI., 419.

²⁷⁾ C. D. M. XV., str. 344 (bahno, quo sine fundo fenestreae sunt).

hranici přirozenou. Lze mít za to, že močály znemožňovaly i v pravěku zakládání sídel, jak ukazují mapky Gottwaldovy. Mokře a loužky jsou uvedeny v urbáři z roku 1590. Typické názvy Mokřiny u Bílovic, u bahen (Seč), louže (Vrahovice), bažiny u Výšovic, nad bahnem (Stařechovice), Blato u Určic, ukazují na vlhká mokrá místa.

Při severovýchodní straně okresu jméno řeky Blaty jest dokladem míst měkkých, močálovitých. Středověké prameny připomínají při ní a od ní dále k Čehovicím blata neboli bahna (Čihovské bláto).²⁸⁾ Mezi Hrubčicemi a Ivaní bylo nějaké jezero, ve kterém mohli lidé z Hrubčic a Ivaně ryby svobodně lapať. R. 1508 bylo již vysušeno.²⁹⁾ Roku 1482 nazývá se toto jezero jezerem „Černým“.³⁰⁾ V téže listině čteme o nivách Ostrovy. Ostrovy a Ostrůvky jsou dosud tratě u Biskupic a Hrubčic. Tyto názvy označovaly patrně suchá místa v kraji bažinatém.

Německá kolonisace na Plumlovsku.³¹⁾

Jest na našem okrese řada jmen místních a názvů tratí, jichž významu a smyslu my Čechové nemůžeme postřehnouti. Někdy jsou ta jména dosti zkomolena, nemohou však zapřít německého původu. V čistě českém kraji označuje lid pole německou terminologií. Upozorňuji na př. na tyto německé názvy tratí:

1. Kumberky a Goldštejny, les Golštejn u Určic,
2. Fintrychty u Dětkovic,
3. Glóze a Réce u Otaslavic,
4. Klemperky, Šmalohy a Fleky u Výšovic,
5. Holcas u Brodku,
6. Šilboch u Plumlova.

Tato jména jsou patrně také upomínkou na německou kolonizaci. Od počátku 13. stol. hrnuly se k nám zástupy německých kolonistů z Nizozemska a Německa. Noví obyvatelé

²⁸⁾ A. Č. VI., 515, XVI., 216 (r. 1480—1484).

²⁹⁾ A. Č. XVII., 95.

³⁰⁾ A. Č. XVI., 241.

³¹⁾ Vyňato z článku autora: Německá jména místní na Plumlovsku. Program z. v. reálky v Prostějově, 1925/26.

mýtili u nás lesy a proměňovali lesní plochy v ornou půdu. Byli povoláváni panovníky a vrchnostmi světskými i duchovními. Zakládání osad se dělo obvykle tak, že pán půdy uzavřel smlouvu s podnikatelem. Podnikatel měl opatřit osadníky, kteří by vzdělávali přidělenou půdu.

Zvláštní smlouva, obvykle písemná, stanovila nejen povinnosti a práva podnikatelova, nýbrž i závazky a práva kolonistů. Nově založené osady dostaly názvy po svých zakladatelích. Ovšem jména německá byla domácím českým obyvatelstvem rozmanitě pozměněna, takže v novém rouše mají zdánlivě slovanský zvuk. Není náhodné, že osady s německými jmény vyskytují se pouze v hornatém Plumlovsku. Roviny na Prostějovsku byly ve 13. století sídly přesyceny a proto jen Plumlovsko se stalo útlukem podnikavých Němců, když k nám přišli hledat štěstí. Již brána do vlastního Plumlovska, Plumlov, ješť zřejmě původu německého. Ve 14. stol. nazýval se Plumenau nebo Blumenau. Z názvu tohoto se nám ozývá německé osobní jméno Pluoma, Pluma, Plumen. Ješť možné, že vznikl teprve za vlády Mikuláše, vévody opavského, v letech 1273–1309³²⁾ jenž se připomíná jako první jeho držitel. Původně zde stál hrad s menším podhradím.³³⁾ Podhradí toho nazývalo se v 16. stol. Plumlovec (podle urbáře z roku 1590).

Původu německého byla patrně také zaniklá osada Valťov (Valdov). O lokalisování této osady se dosud nikdo nepokusil. Při Drahanech v urbáři z roku 1590 se uvádí louka pod Valdovem a z toho soudím, že osada ležela někde poblíže Drahan. Jméno její lze odvoditi od německého osobního jména Walter, Walda, Valťa.

Třetí osadou s německým jménem ješť Bernov (od něm. os. jm. Bern). Zaniklá tato osada ležela u Ptení tam, kde stojí dnes stejnojmenný mlýn.

Hartmanice (od něm. os. jm. Hartman).

Otinoves měl ješť ve 14. stol. německé jméno (Ottonis villa sen Ottenslag)³⁴⁾. Osada byla nazvána podle zakladatele Otty. (Otten ješť genitiv od Otto).

³²⁾ G. Wolny, Die Markgrafschaft Mähren 1839, str. 648.

³³⁾ C. D. M. XV., 43. V listině z r. 1347 : castrum cum suburbio in Plumbraw.

³⁴⁾ D. O. IV., 349, VI. 925.

Plumlov a Otínoves udržely až do válek husitských v zemských deskách německá jména.

Jest zajímavé, že u těchto osad s německým jménem, až na jednu již uvedenou výjimku, jsem nezjistil německých názvů trať polních a lesních.

Konečně musím se zmíniti o založení Hamer, ač s německou kolonizací nesouvisí. O založení a minulosti této osady nenalézáme zmínky ani u Wolného ani u Faktora. Urbář plumlovský mně teprve umožnil určití přibližně dobu vzniku. Jak význam slova ukazuje, byly na místě dnešních Hamrů železné pece, které využívaly blízkého rudného bohatství a zásob dříví z lesů plumlovských. Vojenské speciálky ukazují charakteristický odlesněný klín, vražený do lesní hradby u Hamrů. Ten vznikl patrně intenzivním mýcením a kácením stromů pro potřebu železných hamrů. Geologické složení okolí Hamrů, které patří kulmu, nedává naděje na kvalitativně dobrou rudu. Podle sdělení p. prof. Horáka vyskytuje se u Hamrů hnědel, ale v míře velmi nepatrné. Že se ruda zde pravděpodobně také těžila, lze souditi z toho, že urbář z r. 1590 připomíná u Stínavy trať hamrisko.

Týž urbář má zprávy o robotách hamerních, jež byli povinni vykonávat obyvatelé téměř všech vesnic panství plumlovského „k hamru železnému“. R. 1590 však místo robot odváděli peníze. Rok 1590 jest pak terminus ante quem, hranice časová, před níž tato osada vznikla. Za terminus post quem, hranici časovou, po níž vesnice vznikla, považuji rok 1527, neboť vesnice tohoto roku k panství připojené byly povinny také hamerní robotou (na př. Ohrozim, Krumsín, Kobylničky atd.). R. 1590 bylo v Hamrech 5 zahrad, 6 chalup a 1 mlýn. Konečně u Žárovic stojí v urbáři psáno, že obec hamerská z louk u Veliké Stínavy, na kterých sobě grunty ve vsi Hamřích vystavěli, mají platiti o sv. Václavě 8 gr. Podobně u Soběsuk: obec hamerská z louky, na které sobě grunty ve vsi Hamřích vystaviti dali, dávají ouroku o sv. Václavě 4 gr. Vidíme tedy, že urbář nám zachoval paměť o založení Hamrů. Hamry vznikly v letech 1527—1590. Dolování rudy chudé na obsah železitý se jistě nevyplácelo a proto po krátkém trvání železné pece asi za-

nikly. Zánik železných hamrů jest jedním z nezdařených hospodářských pokusů podnikavých Pernštejnů.

Pět osad s německými jmény jest výmluvným dokladem toho, že německá kolonisace na poměrně malém Plumlovsku byla vydatná. Národnostních ztrát nám nepřinesla, poněvadž Němci, o jejichž počtu nemůžeme si udělati ani přibližné představy, se v českém prostředí neudrželi.

Nejmladší osady na Prostějovsku a Plumlovsku.

Uplynulo téměř půl tisíciletí od doby, kdy němečtí kolonisté u nás založili poslední osady, aniž by bylo vyrostlo nějaké větší nové sídlo lidské.

Okluky vznikly přistavováním domů k tamějšímu mlýnu.

Baldovec jest snad také novější kolonií. O Oklukách, Baldovci a Seči bude třeba důkladnějšího šetření, aby mohla býti stanovená doba vzniku.

Seč založena před rokem 1750.

Jedním rázem vznikla však u nás celá řada vesnic v letech 1785—1798. Od roku 1775 byla u nás zaváděna aboliční soustava Raabova, jejímž základem jest myšlenka, že jest třeba rozdrobiti panskou půdu velkostatků a utvořiti drobné statky selské. Původcem návrhu byl dv. rada Fr. Ant. Raab. Myšlenka odstraniti vrchnostenské hospodářství se vynořila, když se poznalo, že toto hospodaření vede k ukládání velikých robot a ubíjí poddané tělesně i mravně. Proto došlo k parcelování velkostatků a k zřizování trpasličích hospodářství. Reforma měla své stíny, neboť rozmnožila chudinu venkovskou. Na půdě rozdělených dvorů po parcelaci rázem třeba do roka vyrostla nová osada. Tato pozemková reforma jest mohutným kolonizačním dílem i na Prostějovsku. Uvádím přehledně vesnice, které vznikly po zrušení panských dvorů, rok vzniku a po kom dostaly jméno, pokud jsem mohl zjistiti.

1. Ottonovice (1785). Otto sv. p. z Minkwic, kapitolní děkan, rozdělil dvůr patřící kapitole a po něm byla dědina nazvána.
2. Nechutín (1785).
3. Václavovice (1785).

4. Holubice (1785), nazvaná podle Jana Taubera z Taubenfurta, dv. rady, jenž byl komisařem při provádění regulace pozemkové daně³⁵⁾.

5. Skřivánkov (1786) pojmenován po Janu Nep. Skřivánkovi, obročním na Mal. Hradisku, jehož dvůr byl rozparcelován mezi fanilianty³⁶⁾.

6. Margelikov³⁷⁾ (1786) po dv. radovi Margelíkovi.

7. Hablov (1788), jméno má po Habelovi, sekr. náb. fondu.

8. Heneberk (1789).

9. Andlerka (1786), po Filipovi sv. p. z Andlern-Wittenu, který byl majitelem rozděleného dvora.

10. Sajlerov (1790), nazvaný po hrab. Seilernovi, majiteli rozděleného dvora.

11. Alojsov (1784), nazvaný po Aloisovi I. Lichtenštejnovi, majiteli dvora.

12. Nové Ptení (1788).

13. Pťenský Dvorek (1788).

14. Karlov (1788), pravděpodobně po některém úředníku nábož. fondu, jenž se jmenoval Karel.

15. Vincencov (1798), založený Vincencem hrabětem Schraftenbachem.

16. Kaple (1789), jméno má podle kaple, která zde stávala již v 17. století. Německý název Rittberg dostala obec prý na počest knížete z Lichtenštejna, který jest také hrabětem z Rittbergu v Tyrolích.

Tato kolonizace přivedla k nám také něco Němců od Králík a Landškrouna do Nechutína a Nového Ptení. Vymizeli však brzy, poněvadž se odstěhovali, nebo se počestili. Zajímavé jest, že v obecné mluvě se užívá pro vesnici Andlerku názvu Ples. Proč, nedovedu vysvětliti. Snad německý název nelahodil českému lidu, který vymyslel si název lehčí a lépe znějící. Poblíže Andlerky stojí na křižovatce silnic Andlerka-Slatinice a Třebčín-Slatiniky samota Větrák, patřící k Andlerce. Stával zde větrný mlýn až do let osmdesátých minulého století, kdy byl za bouře stržen. Po něm byla samota nazvána.

³⁵⁾ Faktor, Popis, 158.

³⁶⁾ Lipka-Štětina, Staré Hradisko, str. 8.

³⁷⁾ Podle pozem. knihy u okr. soudu v Prostějově byl založen r. 1787.

Městečka.

1. Určice jsou městečkem od roku 1480³⁸⁾.
2. Kralice se jmenují městečkem roku 1304³⁹⁾.
3. Drahaný byly městečkem roku 1309, 1325. Na vesnici klesly v polovici 15. století⁴⁰⁾.
4. Kostelec se uvádí jako městečko již roku 1340⁴¹⁾.
5. Brodek byl již městečkem roku 1398. (D. O., VI., 770). Městečkem se jmenuje také r. 1404⁴²⁾.
6. Otaslavice⁴³⁾. Od které doby jsou městečkem, není známo. Utrpěly velkou ránu za válek v 15. století. Roku 1492 byl hrad i městečko pustým. Roku 1593 připomínají se ještě jako ves. R. 1623 byly opět městysem.
7. Plumlov⁴⁴⁾ byl městečkem již roku 1384.

Zaniklé osady.

Lidská sídla nejen vznikají, nýbrž také zanikají. U nás jen válečné pohromy zarazily slibný vývoj vesnic a vedly k zániku jejich. Nechci zde podati podrobných dějin zaniklých vesnic. Z listinného materiálu a různých zápisů uvádím jen to nejdůležitější, abych ukázal, které osady u nás zmizely s povrchu a kde ležely. Orientaci poslouží jistě dobře přiložená mapa. Na základě místních názvů, které dosud z paměti lidu nevymizely a katastrálních map podařilo se mně zjistiti celkem přesně polohu zaniklých osad.

U některých (Trpenovice, Drozdovice a Podhájí) nejedná se tak o zánik jako spíše o splynutí se sousedním větším sídlem. Jsou u nás také názvy trátí, které svým tvarem ukazují na dávno zaniklá sídla lidská. Jest to na př. Sarasov,

---

³⁸⁾ G. Wolny, Mähren, V., 664.

³⁹⁾ A. Č. VI., 496.

⁴⁰⁾ A. Č. XVI., 74. C. D. M. VII., 795. Faktor, Popis, 136.

⁴¹⁾ G. Wolny, Mähren, V., 663. D. O. VIII., 122, 1412 (super VI. domibus in platea moravicali). Brandl, Libri cit. I. 274 (in oppido Kosteletz . . . in 7 laneis et in VI. domibus in vico bohemicali et in balneo ibidem (r. 1408)

⁴²⁾ G. Wolny, Mähren, V., 693, C. D. M. XIII., 308.

⁴³⁾ Faktor, Popis, 92. C. M. M. XIX., str. 154, 260.

⁴⁴⁾ D. O. IV., 349.

název jedné trati u Ohrozimi. A. Gottwald ve své knize⁴⁵⁾ přináší z tohoto místa spoustu vyobrazení starožitností rázu lužického. Nenalezl jsem však o tomto sídle písemných zpráv. Jiné tratě toho druhu podle urbáře z r. 1590 jsou: ve Štětcích mezi Určicemi a Křenůvkami, ve Lhotkách u Mostkovic a Hošťanov mezi Žárovicemi a Plumlovem. Takových míst, o nichž není z doby historické zmínek, si zásadně nevšímám, poněvadž věrojatně zpusily ještě v době předhistorické.

1. Skyhrov⁴⁶⁾ (r. 1406 Skuhrov) ležel u Ohrozimi na trati, které lid podnes říká Skrhov. Roku 1512 prodal ves pustou Skyhrov Ladislav z Boskovic Vilémovi z Pernštejna. Nový držitel nemínil ves znovu osadit a proto pustil část pozemků obyvatelům Plumlova. Zbytek drželi Vícovští za plat až do roku 1563, kdy ho Vratislav z Pernštejna prodal fojtu a některým sedlákům ve Vícově. Plumlovští z rolí skyhrovských ještě r. 1600 dávali plat, nedostavše jich v dědictví⁴⁷⁾. Urbář panství plumlovského uvádí rovněž 11 usedlých v Ohrozimi, kteří drželi role skyhrovské r. 1590. -

2. Lhotka⁴⁸⁾ u Ohrozimi ležela v místech, které Ohrozimští nazývají ve Lhotkách. R. 1512 prodal ji pustou Ladislav z Boskovic Vilémovi z Pernštejna. Jinak se o ní prameny nezmiňují.

3. Svatoňůvka. Tato pustá vesnice byla podle urbáře z r. 1590 v držení obyvatelů z Rozstání. Roku 1463 Machna z Valdštejna pohání Půtu ze Sovince, že jí drží Svatoňůvku⁴⁹⁾. R. 1492 byla již pustá. Místní název stejně znějící se na území našeho okresu nezachoval a proto myslím, že Svatoňůvka ležela mimo hranice okresu.

4. Vankuš⁵⁰⁾. Urbář se zmiňuje, že ho drželi Drahanští. Katastr ukazuje, že ves tato ležela jihozáp. od Otinovse. Lid těm polím říká dnes Vainkóše. Roku 1348 připisuje Lambert

⁴⁵⁾ Gottwald, Pravěká sídliště, str. 139—142.

⁴⁶⁾ V. Brandl, Libri citationum, I., 152, I, 234.

⁴⁷⁾ Selský archiv, II., str. 107. Listinář Sels. archivu, listina 77.

⁴⁸⁾ A. Č., XVII., str. 176.

⁴⁹⁾ Brandl, Libri cit. IV.-268. Prasek, Selský arch., V.-212.

⁵⁰⁾ Demuth-Chlumecký, Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren (zkracuji D. O.), I., 15. Brandl VI.-151. Prasek, Selský arch. V.-212.

z Rájce Ance, manželce své, ves řečenou „Vancus“. R. 1481 pohání Anna z Valdštejna Jakuba ze Šárova a z Krumsína, že jí drží ves „Wankuss“. R. 1492 ležela již pustá.

5. Bernov⁵¹⁾ ležel u Ptení, kde dosud stojí stejnojmenný mlýn. R. 1359 Hynek z Buzova zastavuje Zbynce, manželce Jana z Lešan, příjmy a majetek v Bernově a ve Ptení. Roku 1466 Hynek ze Zvole Anně z Miličina pojišťuje na Ptení a pustém Bernově věno. Pustou se připomíná ještě r. 1480, 1492⁵²⁾.

6. Trpenovice u Vrahovic⁵³⁾. Připomínají se poprvé roku 1397. Podle této vesnice nazýval se také zemanský rod. Roku 1466 objevuje se zdrobnělina Trpenky. Dosud východní část Vrahovic má jméno Trpínky, což nasvědčuje splnutí obou osad.

7. Podhájí u Smržic. První zmínka jest z r. 1373, kdy se zde připomíná dvůr a podsedeck, majetek Pešika z Podhájí. R. 1464 jmenuje se vesnicí. Po smrti Anny, manželky Jana Kropáče, připadla ves jako odúmrf králi Jiřímu, který ji dal Jindřichovi Šaškovi z Rakových. Od tohoto ji získal Heralt z Kunštátu a z Plumlova, jemuž byla vložena do desk zemských r. 1492⁵⁴⁾. Dosud východní část Smržic se nazývá Podhájí a proto jest pravděpodobno, že i Podhájí splynulo se Smržicemi.

8. Rakousky⁵⁵⁾ ležely mezi Prostějovem a Bedihoštěm poblíže nynějšího vojenského letiště. R. 1359 Ctibor z Rakusek prodal dvůr v Rakúskách Jenčovi z Trpenovic. R. 1392 prodal Ješek z Klobouk a jeho bratr Velica svůj majetek v této vsi Petrovi z Kravař, který ho daroval klášteru augustiánskému v Prostějově. Tato vesnice se dosti často připomíná, poněvadž patřila několika majitelům. Ještě r. 1482 dává probošt Václav některé louky v dědině Rakúskách, 1½ lánu dvorské roli Heraltovi z Kunštátu. R. 1459 jest zmínka o Staré Vsi u Rakúsek.

⁵¹⁾ C. D. M. XV.-64, D. O. XI.-348.

⁵²⁾ Č. H. M., XIX.-153. A. Č. XVI.-419.

⁵³⁾ Brandl, Libri cit. I.-21, 22, 62, 93, 254, II.-380. Prasek, Selský archiv V.-212, VI.-103, D. O., VI.-605.

⁵⁴⁾ D. O., II.-366, Brandl, Libri cit. IV.-266, 293, VI.-96, A. Č. XVI.-153, 215, 418.

⁵⁵⁾ Faktor-Popis, 112, A. Č. XVI.-138, C. D. M. XII., 67. Brandl, Libri cit. VI., 299.

9. Šeborovice⁵⁶⁾ u Dědkovic. Připomínají se pouze roku 1542 jako pustá dědina. Patřila tehdy Petrovi Čertoryjskému z Čertoryj, který ji prodal Janovi z Pernštejna. Někdy se uvádí toto sídlem pod jménem Šiborovice.

10. Valtov (nebo Valdov)⁵⁷⁾. Podle urbáře z r. 1590 drželi pustou louku pod Valtovem. Poprvé se připomíná r. 1386. Toho roku ji prodal Štěpán z Holštejna Mysliborovi a Maršíkovi bratřím z Radovesic. V dílu plumlovském po zemřelém Jiříkovi z Kravař r. 1466 se uvádí Valtov jako pustý. Připouštím, že dnešní Baldovec jest starý Valdov. Náslovné V se mohlo změnit v B (Vamberice — Bambeřice, vrabec — brabec = uvádí J. Gebauer, Historická mluvnice jazyka českého, I., str. 430). Koncovku —ec mají zdobněliny.

11. Maršín⁵⁸⁾ ležel podle urbáře poblíže Drahan. R. 1384 jest zmínka o dvoře Maršíně, který vložil Petr z Kravař Heraltovi z Kunštátu do desk. R. 1466 byl již pustý. Les se ještě tak jmenuje.

12. Šimanov⁵⁹⁾ u Držovic. R. 1466 činí se zmínka o dvoře v Šimanově. Jinak nenalezl jsem více zpráv. Ant. Gottwald zaznamenává odtud nálezy, které ukazují, že zde sídlil lid s kulturou volutovou, zvoncových pohárů, lužickou a plátenickou.

13. Lhoťa (Lhoťka)⁶⁰⁾ u Mitrova. Soudím, že Hrelova Lhoťa, nazvaná jistě po zakladateli, jest totožná s Lhoťou (Lhoťkou) u Mitrova. R. 1337 jest označena jako dědinka (villula). Roku 1389 držel Lhoťku Ješek Puška z Kunštátu. R. 1492 byla již pustá.

14., 15. Mitrovce, Mitrov, Mitřůvky⁶¹⁾ jsou názvy, které se vyskytují v pramenech asi pro dvě sídla lidská u Určic. Dosud lid zná pole Mitrovy a Mitrovky. Roku 1386 prodává Štěpán z Holštejna Mysliborovi a Maršíkovi ves Mitrovce. R. 1391 prodal Myslibor z Radovesic Petrovi z Kravař ves

⁵⁶⁾ A. Č. XX.-463, Listinář Selského arch., 1906, listina 311, Č. M. M., XIX., 256.

⁵⁷⁾ D. O., IV.-761, A. Č. XVI., 163–164, Č. H. M. XIX.-153.

⁵⁸⁾ D. O., IV.-349, A. Č. XVI.-163-164.

⁵⁹⁾ A. Č. XVI., 110. Gottwald, Pravěká sídliště, 15, 39, 78, 101.

⁶⁰⁾ C. D. M., XV., 36. D. O., VI.-889, Č. M. Mor. XIX.-154.

⁶¹⁾ D. O., IV.-761, D. O., IV.-776, VI.-256, 718, VII.-772.

Mitřůvky. Tentýž r. 1397 zapisuje Anně, manželce Jana z Vice-měřic, věno na Mitrovkách. R. 1409 Anna držela ještě Mitrov. R. 1533 držel Hynek Posádovský z Posádova dvůr pohořelý a pustý na pustej vsi Lhotsku, který slove Mitrov⁶²⁾. R. 1554 byl dán Mitrov Určicím. Rovněž urbář z r. 1590 uvádí, že ves Mitrov drželi Určičti.

16. Kloboučky⁶³⁾ ležely mezi Seloutkami a Čechovicemi v místech, kde se říká Kloboučky. Zaniklá tato vesnice jest často od r. 1373 připomínána v zemských deskách a knihách půhonních pod různými názvy (Klobuček, Klobuk, Klobuky, Klobúčky). Zanikly asi v 15. století

17. Drozdovice⁶⁴⁾ u Prostějova nezanikly, jak poznamenává G. Friedrich v Codexu, nýbrž splynuly s městem r. 1516. I urbář často zmíněný je jmenuje jako část Prostějova. Jméno své tato část Prostějova dosud podržela. Rovněž splynuly v novější době Heneberk s Třebčínem a Nechuťín se Ždětínem.

Hradiska, hrady, zámky a tvrze.

Při volbě místa, které mělo poskytnouti v době válek a nepokojů zbrojnému lidu a bezbrannému obyvatelstvu útulek a ochranu, měly v pravěku a středověku přednost kopce, těžko dostupné skalní útesy a výšiny, které bylo možno s některé strany obklíčiti vodou. I době předhistorické byly v našich zemích jakési obranné hrady, jejichž vojenské zajištění a opevnění bylo ovšem jednoduché. Když pak tyto hrady svým fortifikačním zřízením nedostačovaly, byly stavěny od 13. stol. zděné hrady na místech nepřístupných, které sama příroda a zřetele vojenské k tomuto účelu předurčily. Stará opevnění zanikala a paměť na ně uchovaly jen lidové názvy hradisko a hradiště. Taková hradiska připomíná urbář plumlovský z r. 1590 u Určic, Mostkovic a Žárovic.

Roku 1391 v zakládací listině kláštera augustiánského v Prostějově děje se zmínka o Smilovu hradišti (sv. Drahan),

⁶²⁾ Č. M. M., XIX.-260.

⁶³⁾ D. O., II.-209, III.-280, 563, IV.-69, 353, VI.-816, VII.-130, 206.

⁶⁴⁾ Faktor, Popis, 21. Friedrich, Codex, I.-120 (vicus desertus, qui situs erat p ope Plumlov).

kterýžto název se dosud uchoval⁶⁵⁾. Jméno Oberská Vrata, ukazující na důležitý přechod, bránu, se v paměti lidu neudržel. Hrádek za Mostkovicemi směrem k Záhoří, o němž se zmiňuje Faktor⁶⁶⁾, jest pravděpodobně vzpomenuté hradisko urbáře plumlovského. Také Zámčisko u Určic bude asi totožné s hradiskem uvedeným v urbáři⁶⁷⁾. Jsou zde stopy po zdivu, valech a při kopání byly nalezeny různé starožitné předměty.

Præhistorické hradisko bylo zjištěno na vrchu „Obrova noha“ u Otaslavic⁶⁸⁾. Hradisko v Bílovském háji podoby trojúhelníkové má na dvou stranách srázné stráně a na třetí jest vyházen příkop. Celý ochoz obnáší 605 m. Byly zde nalezeny střepiny, nástroje kamenné, kostěné a jiné starožitnosti⁶⁹⁾.

Rovněž škvárovité hmoły, pazourky a sekýrky nalezené na Spáleném⁷⁰⁾ vrchu u Myslejovic a stopy po valech na blízkém Kozákově ukazují na předhistorické fortifikace. Hradiště u Čech⁷¹⁾ (bona in montibus Hradisczel) nelze bezpečně lokalisovati. Myslím, že ani tímto není počet našich hradisk vyčerpán. Jest nemožno zjistiti dobu jejich stáří a dobu jejich zániku. Při samých hranicích našeho okresu v údolí při důležité cestě z Prostějova do Konice leží Stražisko (středověké prameny znají jen Stražiště). Jméno své má od toho, že zde s výšiny, kde leží nyní kostelíček a která každému přichozímu jest zdaleka nápadná, zapalovali hranice dříví a tak s místa daleko viditelného dávali dále do kraje znamení, které jdouc od stráže ke stráži, mohlo se přes noc⁷²⁾ daleko dostat.

⁶⁵⁾ C. D. M., XII.-40. *Silvam vero nostram vulgariter Kuterzawa nominatam, que ad bona nostra Plumlaw spectabat, inter montes Smyłowo Hradyszczye et Oberska Wrata iacentem . . .*

⁶⁶⁾ Faktor, Popis, 150.

⁶⁷⁾ Viz zprávy Gottwaldovy o určických nálezech velmi bohatých v díle Pravěká sídliště.

⁶⁸⁾ In. L. Červinka, O římských cestách. Č. M. M. XIX., 211.

⁶⁹⁾ Faktor, Popis, 127.

⁷⁰⁾ Tamtéž, str. 151

⁷¹⁾ D. O., I., 512, r. 1358.

⁷²⁾ A. Sedláček, Místopisný slovník, 837, podal výklad tohoto místního jména.

Rozdílem v tvářnosti půdy obou našich soudních okresů můžeme vysvětliti, proč nížinaté Prostějovsko postrádá zařízení obranných a proč hradiska, hrady a zámky byly soustředěny v hornaté oblasti.

Na Prostějovsku připomínají naše prameny jen tvrze šlechtické a zemanské, které neměly velikého strategického významu. Zato Plumlovsko mělo řadu fortifikací ukrytých v lesích a zbudovaných na ostrohu, na soutoku potoků proudících v hlubokých žlebech, nebo na místech jinak přirozeně chráněných.

Lze připustiti, že za německé kolonisace a rozkvětu rytířství, Plumlovsko bylo obohaceno řadou opevnění. Uvedu teď hrady a tvrze, při čemž vyberu jen ty nejdůležitější údaje vztahující se k jejich trvání a zániku. Kartografické znázornění všech zaniklých hradů a tvrzí umožní zase spolehlivou orientaci. Z hradů středověkých nezbylo u nás téměř nic. I starý plumlovský hrad vystavěný někdy v druhé polovici 13. století nahradil Vratislav z Pernštejna novým v druhé polovici 16. století. Zbytek základů starého vidíme dosud na nádvoří nového hradu.

Druhým významným hradem na Plumlovsku byl hrad vícovský.

Roku 1389 dal ho markrabí Jošt Petrovi z Kravař⁷³⁾. Hrad tento nazývá dnes lid „Ježův“ patrně po zakladateli nebo podle Ješka z Boskovic, od něhož ho vlastně Petr z Kravař koupil. Hrad tento zanikl za bouří válečných v 15. století, neboť již roku 1512, když koupil Vilém z Pernštejna ves Vícov od Ladislava z Boskovic, byl hradiskem, ležel v rozvalinách⁷⁴⁾. Délka valů měří 506 m. Dnes jen sem tam vyčnívají ze země mohutné základy tohoto hradiska.

Nějaký drahanský hrad se připomíná roku 1325, když

⁷³⁾ C. D. M., XV., 252 (so haben wir im, . . . an und uff dem hause Wyczaw, das der egenante Peter, unser liber, Jesken von Boskowicz . . . hat angewonnen, mit dorfen, . . ., mit einem meierhoffe, do zwene pfluge ackers zugehoren, mit paumgarten, mit welden . . ., nichts usgenommen, und nemlich alles und was eczwenn Ulrich von Boskowicz und dornach Jeske und Wanke von B., sein soene zu dem egennanten hausz gehabt, . . . gegeben und vorreichet.

⁷⁴⁾ A. Č., XVII., 176.

ho prodal král Jan Vokovi z Kravař. Nevím, zda se jedná o dnešní hradisko „Starý Plumlov“ nebo jiný hrad ležící u Drahan. Valy a příkopy jsou tu dosud patrný. Roku 1711 píše geometr Müller Středovskému, že našel západně od Plumlova zbytky hradu Starého Plumlova⁷⁵⁾.

V Otaslavicích se připomíná roku 1382, 1389 tvrz (municio), ale také hrad (castrum). Roku 1492 byl již hrad zbořený a jako pustý se pak častěji připomíná v 16. století⁷⁶⁾. Z hradu tohoto zachovala se pouze polovice imposantní válcovité věže, která stojí na ostrohu, pod níž se vine Otaslavka. Valy, které jsou za potokem Otaslavkou na rolích „Kopaniny, jsou možná zbytky tvrze.

Čertův hrádek (3½ km záp. Stínavy) vypíná se na příkré stráni nad potokem Okluckým. Val bývalého hradu v délce 100 m jest zachován. Tohoto hradu se vzpomíná pouze roku 1512. Tehdy Ladislav z Boskovic při prodeji Vícova vymínil si les „kterýž sluje Hradišfská hora a odtud na druhé straně až po Čertův hrádek a po Okliky a po hranice Lipovské“⁷⁷⁾. Stojí jistě za povšimnutí, že tento les jako zvláštní država obklopená dokola lesy Lichtenštejnskými patří dnes velkostatkáři Mensdorfovi-Pouillovi.

Novějšího původu jsou zámky: ve Výšovicích (připomíná se v 18. století), v Hrubčicích a ve Vřesovicích (vystavěny roku 1681 Robertem Želeckým z Počenic, opatem kláštera hradišfského⁷⁸⁾.

Zajímavou pověst o Čertově hrádku, kterou zaznamenal řídící učitel Sedláček z Mal. Hradiska, jsem uveřejnil ve Vlastivědném sborníku mládeže župy olomoucké, ročník IV., příloha Prostějovsko.

Tvrze připomínají prameny historické u nás tyto:

1. v Prostějově 1391⁷⁹⁾,

⁷⁵⁾ A. Č., XVI.-74., Faktor, Popis, 136. Wolny, Mähren, V., 665.

⁷⁶⁾ D. O., III.-305, IV.-279, VI.-889, IX.-312. Brandl, Libri cit., II.-503, 568. Č. M. M. XIX., 154, 257, 258, Faktor, Popis, 91, 92.

⁷⁷⁾ A. Č. XVII., 176, Faktor, Popis, 169.

⁷⁸⁾ Faktor, Popis, str. 108, 57, 72.

⁷⁹⁾ C. D. M., XII, str. 40. . . . cum area seu loco, in quo ipsum propugnaculum fuit situatum necnon et fossato circumiacente, quod Halterz vulgo nominatur.

2. v Seloutkách 1398—1493 ⁸⁰⁾,
3. v Dětkovicích 1386—1542 ⁸¹⁾,
4. v Čechách 1359—1512 ⁸²⁾,
5. ve Stařehovicích 1391—1512 ⁸³⁾,
6. v Lešanech 1384 ⁸⁴⁾,
7. v Krumsíně 1466—1527 ⁸⁵⁾,
8. v Brodce 1592 ⁸⁶⁾,
9. ve Ptení 1378 ⁸⁷⁾. V 18. století byl ve Ptení zámek.
Roku 1790 byl snesen po přizemí, poněvadž hrozil sesutím.
Má za půdorys čtyřúhelník,
10. v Držovicích 1398—1408 ⁸⁸⁾,
11. v Čelechovicích 1381 ⁸⁹⁾,
12. v Kobeřicích 1490 ⁹⁰⁾,
13. v Kralicích 1637 ⁹¹⁾,
14. v Malém Hradisku 1619 ⁹²⁾,
15. v Bílovicích 1446 ⁹³⁾,
16. v Čechovicích 1376 ⁹⁴⁾,
17. ve Vrahovicích 1384 ⁹⁵⁾,
18. na tvrz v Kostelci upomíná snad místo zvané na
hrádku. Písemných zpráv jsem nenašel.

⁸⁰⁾ D. O., VI.-816. A. Č., VI.-533. A. Č. XVI.-204, Brandl, Libri cit., VI.-96.

⁸¹⁾ Brandl, Libri cit., VI.-119. D. O., IV.-761. A. Č., XX., 463. Listinář Selského archivu, listina 311.

⁸²⁾ D. O., I., 629. Faktor, Popis, 131. C. D. M. XV., 255. A. Č. VI., 545.

⁸³⁾ Faktor, Popis, 165. A. Č. XVII., 176.

⁸⁴⁾ D. O., IV., 355.

⁸⁵⁾ A. Č., XX., 333. D. O., XI, 275.

⁸⁶⁾ Listinář Selského archivu, listina 435. G. Wolny, Mähren, V., 693.

⁸⁷⁾ D. O., III.-410., Faktor, Popis, 156.

⁸⁸⁾ D. O., VI., 890, Faktor, Popis, str. 66.

⁸⁹⁾ D. O., IV.-167.

⁹⁰⁾ Faktor, Popis, 75.

⁹¹⁾ G. Wolny, Mähren, 528.

⁹²⁾ G. Wolny, Mähren, 444.

⁹³⁾ D. O., X -502.

⁹⁴⁾ D. O., III.-206.

⁹⁵⁾ D. O., IV., 512.

Doslov.

Od konce 18. století nevznikla již u nás najednou ani jedna obec. Ani veliká pozemková reforma v republice neumožnila vznik nových sídel, ač byly rozděleny dvory v Kostelci, Určicích, Otaslavicích, Krumsíně, Stichovicích, v Plumlově a ve Ptení. Podle sčítání ze dne 15. února 1921⁹⁶⁾ má prostějovský soudní okres 57.536 obyvatelů. Průměrně na okrese připadá na 1 km² 277 obyvatelů (bez Prostějova 126). Plumlovský okres má 23.438 obyvatelů (na 1 km² 88 obyvatelů).

Průměrně bydlí v politickém okrese prostějovském na 1 km² 172 obyvatelů (na Moravě na 1 km² 119 obyvatelů, v župě těšínské 244 obyvatelů). Celý politický okres prostějovský má 73 polit. samostatných obcí (plumlovský = 34, prostějovský = 39).

To jsou čísla při převážně zemědělském rázu Prostějovska neobvykle vysoká a ukazují na to, že Prostějovsko jest sídlý lidskými a obyvatelstvem saturováno. Jen žírná půda Hané a dobře prosperující průmysl prostějovský může uživit tolik obyvatelstva. Bez prostějovského průmyslu nebylo by chudé a hornaté Plumlovsko tak silně zalidněno. Jaká perspektiva se otevírá do budoucnosti? Jest jisté, že při nynější hospodářské organizaci a skoupých možnostech pracovních nevznikne na venkově žádné nové sídlo. Stará sídla porostou úměrně s tím, jak člověk bude schopen stupňovati výrobu.

Plumlovsko svojí vyšší polohou může býti v budoucnosti klimatickou ozdravovnou a rezervárem lidí pro průmysl prostějovský. Až se dostane zastrčenému Plumlovsku lepšího spojení s Prostějovem, budou zde jistě hledati osvěžení ti, kteří budou chtít strávit dovolenou v klidu. Železniční spojení by nesporně obrátilo na Plumlovsko i turistický ruch.

Ostatně jen trvale cílý export průmyslových výrobků prostějovských umožní ještě větší vyšínutí a vzrůst Prostějova, který vždy zůstane magnetem, přitahujícím zproletarisované

---

⁹⁶⁾ Českoslov. statistika, sv. 9., díl I. Sčítání lidu, vyšlo roku 1924, strana 34.

obyvatelstvo zemědělské, hledající snadnější obživu v městském prostředí. Není ovšem vyloučen ani úbytek obyvatelstva v budoucnosti, kdyby došlo k latentní krizi průmyslové. V každém případě však můžeme již dnes mluvit o přelidnění polit. okresu prostějovského.

* * *

Poznámka: Letos již nemohly býti z úsporných důvodů přijaty do Ročenky tyto studie pisatele tohoto článku, ač organicky s ním souvisejí:

1. Nejstarší zprávy o Prostějovu.
  2. Smilovo hradiště a Oberská Vrata.
- Stane se tak v příštím roce.

* * *

V prostějovském časopise „Rozvaha“, roku 1926, č. 6., uveřejnil jsem článek: K otázce místopisu okr. prostějovského.

Prohlásil jsem v něm, že nelze již dnes užiti pro místopis našeho okresu materiálu, který pracně shromáždil + řídící učitel Studnař.

Materiál byl shromážděn před více jak 20 lety. Zprávy a statistiky v něm obsažené jsou proto vesměs zastaralé a neupotřebitelné. Při sbírání hist. látky, jak jsem podrobně ukázal, bylo postupováno neodborně.

Původních zpráv, čerpaných přímo z archivů, jsem téměř nenalezl. Za 20 let vybledly skorem všechny fotografie. Příložené pečeti byly rozmačkány.

Veliké přesuny v hospodářském a kulturním životě našeho okresu za poslední desetiletí vyžadují proto úplně nových šetření a hlubšího studia.

Pozůstalost Studnařova jest jinak krásným svědectvím pracovitosti a nadšení pro dobrou věc tohoto muže více jak 60letého. Poněvadž zachycuje hospodářský a kulturní stav Prostějovska před 20–25 lety, zasluhuje, aby byla uložena v městském archivu.